

Razvijanje informatičke pismenosti kao oblik poučavanja u školskoj knjižnici

Borojević, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Department of Cultural studies / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:156:330507>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the diploma theses of the Department of Cultural Studies, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERAU OSIJEKU

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

SMJER KNJIŽNIČARSTVO

**RAZVIJANJE INFORMATIČKE I INFORMACIJSKE PISMENOSTI KAO OBLIKA
POUČAVANJA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. soc. Jasmina Lovrinčević

Student: Marko Borojević

Osijek, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. VRIJEME BRZIH PROMJENA	2
2.1. Mladi i knjižnice.....	4
3. MEĐUODNOS INFORMATIČKE I INFORMACIJSKE PISMENOSTI	7
3.1. Informatička pismenost	8
3.1.1. Europska računalna diploma (ECDL)	8
3.2. Informacijska pismenost	10
3.2.1. Vrijednovanje informacijske pismenosti.....	13
3.2.2. Europska konferencija o informacijskoj pismenosti (ECIL)	18
4. INFORMATIČKA I INFORMACIJSKA PISMENOST I OBRAZOVANJE	19
5. STRUČNA OSPOSOBLJENOST KNJIŽNIČARA	23
5.1. Glavna vještina za cjeloživotno učenje- informacijska pismenost.....	23
5.2. Knjižničar- stručnjak u koraku s vremenom	25
6. POUČAVANJE INFORMATIČKE I INFORMACIJSKE PISMENOSTI U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI	28
6.1. Nastava u školskoj knjižnici.....	28
6.2. Osnove informacijske pismenosti u školskoj knjižnici	29
6.3. Informatička i informacijska pismenost u školskoj knjižnici.....	31
7. ZAKLJUČAK	34
8. POPIS LITERATURE	35
9. PRILOZI	37

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada jest razvijanje informatičke i informacijske pismenosti kao oblika poučavanja u školskoj knjižnici. Svrha rada jest istaknuti važnost informatičke i informacijske pismenosti kao neophodnih znanja za uspješno školovanje i rad te istaknuti važnost i objasniti ulogu školske knjižnice u poučavanju ovih pismenosti. U prvom dijelu prikazuje se vremenski kontekst ovih pismenosti i utjecaj digitalnog okruženja. Zatim je prikazana bit pojmova informatičke i informatijske pismenosti kako bi se ušlo dublje u samu problematiku pojmova i značenja samih termina. Nadalje, prikazuju se informatičke i informacijske pismenosti u kontekstu obrazovanja, a zatim se pojašnjava uloga i važnost knjižničara u samom procesu poučavanja informatičke i informacijske pismenosti. Prikazana su i najrelevantnija istraživanja te načini vrjednovanja razine informatičke i informacijske pismenosti kod učenika, sa istaknutim rezultatima u svijetu, ali i u našoj državi. U završnom poglavlju opisan je i objašnjen sam proces poučavanja korisnika ovim pismenostima u školskoj knjižnici. Rad je završen zaključkom u kojemu su rezimirane i istaknute ključne točke i spoznaje koje su u radu prikazane, te popisom literature koja se koristila pri izradi istoga.

2. VRIJEME BRZIH PROMJENA

Kada u sadašnjem vremenu govorimo o temi poučavanja, o temi informacijske ili informatičke pismenosti ili o njihovom međuodnosu, svaku od tih stavki potrebno je sagledati u kontekstu velikih i brzih promjena. Bilo da se radi pojmu poučavanja ili pojmu pismenosti, ako malo razmislimo lako ćemo primjetiti da su to područja koja su u svojoj povijesti jako puno puta promijenila svoju bit tj. svoju definiciju, a posebno je to primjetno u današnjem vremenu novih tehnologija. Tako danas pismenost ne možemo definirati samo kao poznavanje pisma ili poznavanje računanja kao što ni poučavanje više ne predstavlja samo tumačenje i usmeno prenošenje znanja nastavnika te pasivno slušanje učenika. Iako su promjene u tumačenju ovih pojmova prisutne još od najranije povijesti njihovog korištenja te su se promjene posebno ubrzale naglim napretkom tehnologije.

Ali utjecaj tehnologije je imao i još uvijek ima puno širi utjecaj. O tome koliko je tehnologija posljedično djelovala na društvo općenito, a posebno na mlađe generacije dovoljno svjedoči čitav niz novonastalih pojmova kao što su Google generacije, Cyber-djeca, Y generacija itd. Posebno kvalitetan i zanimljiv kronološki opis ovih pojmova dala je autorica Alka Stropnik: „Opisujući karakteristike generacija od sredine 20 stoljeća do danas, može se govoriti o četirima različitim generacijama. *Baby boom generaciju* čine svi rođeni nakon završetka Drugog svjetskog rata do 1964. godine. Zahvaljujući stabilnoj obitelji, pripadnici ove generacije duže se obrazuju, odrastaju uz TV, gledaju ratove koji se vode u svijetu i prate spuštanje na Mjesec. Oni su društveno orijentirani, slušaju rock and roll glazbu, a u potpunosti su predani poslu i vjerni tvrtki cijeli radni vijek.“¹

„Pripadnici *X generacije* rođeni su između 1965. i 1980. godine. Oni odrastaju uz TV i osobna računala, djeca su razvedenih roditelja, slušaju punk i heavy metal glazbu. Zbog promjena u društvu ne postoje više stalna radna mjesta te ova generacija odrasta svjesna činjenice da mogu postati beskućnici. To je prva generacija koja uviđa mogućnosti koje pruža internet.“²

¹ Lammiman, J.; Syrett, M. Cool generacija : nova poslovna filozofija. Zagreb : Ljevak, 2005. Citirano prema: Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 13.

² Navedeno djelo, str. 15.

„*Y generacija, milenijska generacija ili milenijci*, koji se ponekad nazivaju i *net generacijom*, odnosi se na osobe rođene između 1980. i 1994. To su djeca interneta, DVD-a i SMS-a, koja se susreću s nekim novim problemima, primjerice s plaćanjem školovanja. Kasno se osamostaljuju i često mijenjaju poslove. To je prva generacija koja odrasta uz nove tehnologije. Za razliku od baby boom generacije, čiji se pripadnici tek u zreloj dobi susreću s različitim mogućnostima koje pružaju nove tehnologije, ili za razliku od pripadnika X generacije, koji s većom lakoćom prihvaćaju tehničke novine, milenijskoj generaciji je internet glavni izvor informacija, a dnevno provedu 3 sata služeći se digitalnim medijima. Više vole komunikaciju u stvarnom vremenu od slanja SMS ili elektroničkih poruka. Vizualni su tipovi koji slike, animacije i videozapise vole više od čitanja.“³

„*Pojam Z generacija, novi milenijci ili Google generacija* odnosi se na osobe rođene nakon 1995. godine. Pripadnici ove generacije rođeni su u digitalnom okruženju, djeca su pripadnika X generacije i brojčano su najmanji od svih prethodnih generacija. Informatički su pismeniji od svojih prethodnika, materijalno najzbrinutiji i najobrazovaniji. Za razliku od generacija koje su odrastale okružene pasivnim medijima (televizijom, radijom i tiskanom građom), novi milenijci vole interaktivne medije i ne poznaju svijet bez pametnih mobitela, računala i interneta. Sve što trebaju znati udaljeno je od njih tek nekoliko klikova mišem.“⁴

Kako su se ove promjene vrlo brzo događale, jasno je da postoji i veliki jaz između tih generacija. Recimo, većina školskih knjižničara pripada baby boom ili X generaciji i jasno je da postoji mogućnost nesporazuma između njih i njihovih glavnih korisnika tj. pripadnika Y ili Z generacije. Zato i školsko knjižničarstvo mora proći svoj put promjene kojim će smanjiti taj generacijski jaz u što većoj mjeri i mora biti u mogućnosti svojim mladim korisnicima pružiti usluge i zahtjeve na način koji je skladu s njihovim vremenom tj. i našim, modernim vremenom. Među tim uslugama nalazi se i informatičko i informacijsko opismenjavanje učenika kao jedan novi vid poučavanja u školskoj knjižnici. Prema ovom kratkom pregledu jasno je vidljivo da je ovakav vid poučavanja od presudne važnosti za učenike odnosno za

³ Oblinger, D. G.; Oblinger, J. L. Is it age or IT : first steps toward understanding the net generation. // *Educating the net generation* / ed. by Diana G. Oblinger and James L. Oblinger. 2005. <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101m.pdf>. Citirano prema: Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 14

⁴ Geck, C. The generation Z connections : teaching information literacy to the newest net generation. // *Teacher Librarian*. 33, 3(2006), str. 19-23. Citirano prema: Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 14

njihovu spremnost na promjene koje ih čekaju u bliskoj budućnosti te za njihovo snalaženje u ubrzanom poslovnom svijetu koji ih čeka nakon školovanja.

2.1. Mladi i knjižnice

Vrlo zabrinjavajuće smanjenje korištenja knjižničarskih usluga posebno je primjetno kod mladih. U ovom slučaju termin 'mladi' posebno se odnosi na uzrast viših razreda osnovne škole te srednjoškolaca. Ubrzanim napredovanjem tehnologije te sve većom dostupnošću različitih novih medija korištenje školskih, ali i javnih knjižnica najviše se smanjilo upravo kod ove dobne skupine. Jasno je da su informacijske potrebe mladih korisnika različite od potreba drugih skupina korisnika. Potrebe mladih najviše se odnose na školske obveze, hobije te provođenje slobodnog vremena te zahtjevaju asolutnu suvremenost knjižnica čiji su korisnici, ali možda još i važnije suvremenost i otvorenost samih knjižničara. Svima nam je poznato da je drugo desetljeće života posebno osjetljivo vrijeme u odrastanju i razvoju čovjeka. Tada mladi posebno intenzivno i naglo prikupljaju znanja i informacije, ali i dolaze u novu vrstu kontakata i međuljudskih odnosa koji su na višoj razini nego ranije i upravo te godine mogu često definirati stavove, mišljenja ali i mentalni i moralni kod koji će ti ljudi primjenjivati tijekom cijelog života. Upravo iz tog razloga ljudske kvalitete knjižničara, ali i njegovo ponavljanje pedagogije i psihologije mogu odigrati važnu ulogu u pravilnom razvoju tih mladih osoba. Posebno snažan naglasak ovdje se stavlja na školske knjižničare kao osobe u kojima mladi često mogu vidjeti nešto više nego što vide u profesorima i nastavnicima zbog mogućeg prisnijeg odnosa knjižničara sa učenicima te ležernije atmosfere i otvorenosti koje bi svaka ozbiljna školska knjižnica morala ponuditi. Nerijetko će se te mlade osobe svoje eventualne brige prije podijeliti sa školskim knjižničarem nego sa nastavnikom jer odnos školskog knjižničara i učenika nije marginaliziran ocjenama i trajanjem školskog sata. U takvim situacijama školski knjižničar mora pokazati već navedene ljudske osobine i znanja i na taj način doprinjeti pravilnom oblikovanju mentalnog sklopa te mlade i osjetljive osobe te na taj način pokazati da je sposoban obavljati svoju najvažniju djelatnost u školskoj knjižnici, a to je naravno neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima.

Kao drugi problem nameće se naravno nedovoljno dobra tehnološka opremljenost knjižnice. Nedopustivo je danas da učenik pored školskog knjižničara i svih drugih izvora informacija koje bi školska knjižnica trebala ponuditi, bolji i jednostavniji pristup ima iz svog

vlastitog doma, a to je nažalost uobičajen slučaj u našem vremenu. Ali i u situacijama gdje školska knjižnica nije dovoljno dobro opremljena, knjižničar itekako ima čime poučiti i privući učenike- na prvom mjestu osnovnim znanjima o pronalaženju i vrjednovanju prave informacije u moru nedovoljno dobrih te o načinu kako ta znanja usvojiti, naučiti na pravi način tj. naučiti učenike kako učiti pravilno, u čemu se i ogleda sama bit informacijske pismenosti. To su vrlo važna znanja i alati koja učenici u početku nemaju i moraju ih postupno stjecati, a od ključne su važnosti za njihovu uspješnost u obrazovanju.

Naravno da je taj fenomen svojevrsnog udaljavanja mladih od knjižnica potaknuo stručnjake na istraživanje i pokušavanje stvaranja promjena po tom pitanju. Stoga su zanimljiva mišljenja samih tinejdžera po tom pitanju, a vrlo dobro su prikazana u „istraživanju PLYD programa (Program Narodne knjižnice kao partneri u razvoju mladih, eng. Public Libraries as Partners in Youth Development) provedenog u SAD-u:

- knjižnice nisu fora, u njima su često štreberi i čudaci
- knjižničari nisu prijateljski raspoloženi i ne pomažu
- tinejdžeri trebaju veći pristup tehnologiji i više vježbe za njezino korištenje
- tinejdžeri žele pomoć pri istraživanjima i školskim projektima
- knjižnice trebaju ponuditi bolje knjige
- tinejdžeri trebaju mjesto na kojem su dobrodošli, a ne mrtvačnicu
- vrijeme usluga za mlade ne odgovara tinejdžerima
- tinejdžeri žele više sudjelovati i volontirati
- tinejdžeri se trebaju riješiti strogih pravila i članarine
- tinejdžeri žele pomoći knjižnicama da postanu bolje.“⁵

Iako je ovo istraživanje provedeno u kontekstu narodnih knjižnica, jasno pokazuje da mladi imaju probleme koji su spomenuti ranije u ovom poglavlju. Jasno je da se ovaj oporavak u odnosu mladi-knjižnice nastavlja upravo u smjeru želja samih korisnika, u ovom slučaju mladih, što je samo još jedan od pokazatelja svepće usmjerenosti modernih knjižnica prema korisnicima. Dobar, iako malo širi općenitiji odgovor u ovoj problematici dali su autori

⁵ Walter, V. A.; Meyers; E. Teens and libraries : getting it right. Chicago : American Library Association, 2003. Citirano prema: Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 16

Walter i Meyers ističući šest razvojnih rezultata koji pokazuju uspješnost knjižnica u radu s mladima, a usmjereni su na razvoj i odrastanje mladih ljudi:

- „doprinos svojoj zajednici
- osjećaj sigurnost u okruženju
- uspostavljanje smislenog odnosa s odraslima i vršnjacima
- uspješno ostvarenje obrazovanja
- razvoj potrebnih vještina
- razvoj osobnih i društvenih vještina⁶

Dakle, možemo zaključiti da su mladi doista posebna skupina korisnika u knjižnicama sa svojim posebnima karakteristikama koje su najvećim djelom rezultat njihovog naglog razvoja u godinama u kojima se nalaze. Knjižničari snose bitan dio odgovornosti kako za njihov pravilan intelektualni razvoj i uspjeh u obrazovanju, tako i za njihovo izrastanje u moralne, odgovorne i sposobne ljude koji će biti u mogućnosti boriti se sa izazovima koje će budućnost staviti pred njih.

⁶ Walter, V. A.; Meyers; E. Teens and libraries : getting it right. Chicago : American Library Association, 2003. Citirano prema: Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 16

3. MEĐUODNOS INFORMATIČKE I INFORMACIJSKE PISMENOSTI

Kako je već spomenuto u prošlom poglavlju, pojam pismenosti vremenom je promjenio svoju bit i nadgradio se, tako da je taj pojam postao vrlo široko područje i polje za raspravu mnogih teoretičara. „Bez pismenog svijeta, unapređivanje znanja te moderna informacijska i komunikacijska tehnologija samo će povećati, umjesto da smanjuje, razlike između bogatih i siromašnih. Pismenost je mnogo više od čitanja i pisanja, to je način komunikacije, stjecanje znanja, učenje jezika, razvoj kulture. Pismenost se vidi u mnogim formama: na papiru, računalu, TV-u i ostalim medijima. Uz elementarnu ili primarnu pismenost, tj. poznavanje čitanja i pisanja kao osnovnih vještina, danas se barata s pojmovima sekundarna ili funkcionalna pismenost (razumijevanje pisanih uputa u svakodnevnom životu npr. kod uporabe pojedinih proizvoda, ispunjavanja ugovora ili formulara, orijentiranje u trgovini, prometu, javnim ustanovama i sl.) kao i tercijarna (informacijska, računalna, Internet, SMS) pismenost. Upravo iz ova dva posljednja oblika pismenosti ili komunikacije isključeno je najviše ljudi.“⁷ Primarna pismenost jest osnova ali kao što možemo vidjeti, za uspješno funkcioniranje u ubrzanom svijetu informacija i tehnologije sve jasnije nam postaje da je i poznavanje sekundarnih i tercijalnih pismenosti neophodno. Današnji odrasli čovjek koji je odrastao u nešto drukčijem okruženju od današnje djece imat će dosta poteškoća da preko noći nauči pisati SMS poruke, slati e-mailove, pronaći i preuzeti potrebne dokumente s Interneta i sl., a ovo su tek neke od jednostavnijih operacija. Sa pronalaskom malo teže dostupnih informacija, a posebno vrednovanjem istih, priča se još dodatno komplicira. Upravo da bi se izbjegli slični problemi informacijska i informatička pismenost kao jedne od pismenosti 21. stoljeća postaju novim, vrlo bitnim temama poučavanja djece i kako vrijeme prolazi staju uz bok primarnoj pismenosti po važnosti za funkcioniranje pojedinca u modernom okruženju. Kako ove pismenosti već zauzimaju svoj prostor u obrazovnom procesu, svoj obol u što boljem usvajanju i pravilnom korištenju tih vještina od strane djece mora dati i školska knjižnica.

⁷ Nadrjlanski, Đ. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja. // Informatologia 39, 4(2006), 262-266. Dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14157 (zadnja posjeta 03.01.2015.)

3.1. Informatička pismenost

Pojmovi informacijska pismenost i informatička pismenost često se poistovjećuju i upotrebljavaju zajedno. Iako je njihovo značenje različito, često je informatička pismenost jedan od preduvjeta informacijske pismenosti. „Informatička pismenost odnosi se na znanja i vještine potrebne za razumjevanje informacijske i komunikacijske tehnologije, uključujući i hardver, softver, lokalne mreže i internet te sve što čini informacijske i komunikacijske sustave. Dobro služenje informatičkom tehnologijom znači da osoba posjeduje temeljno znanje o računalima, odnosno o tome kako rade računala i mreže, koje su mogućnosti, ali i ograničenja tehnologije, mogućnosti primjene informatičke tehnologije pri rješavanju problema te mogućnost korištenja postojećih informatičkih programa. Zbog široke primjene novih tehnologija i njihova uvođenja u škole i knjižnice te velikog utjecaja na informacijsku pismenost, pojmovi informatičke i informacijske pismenosti počeli su se upotrebljavati zajedno.“⁸ Dakle, pojednostavljeno, informatička pismenost je sposobnost pojedinca za rad na računalu.

3.1.1. Europska računalna diploma (ECDL)

Kako su računala postala neizbježan alat u svakodnevnom životu, sve više se počelo govoriti o informatičkoj pismenosti. Problem se pojavio kada je ustanovljeno da ne postoji definirana norma kojom bi se moglo mjeriti koliko i kakvo to znanje i vještine moraju biti da bi se moglo reći da je netko informatički pismen. Osim toga ustanovljeno je da postoji i potreba za dodatnim osposobljavanjem za korištenje računala na svim razinama stručnosti kod velikog broja ljudi.

Kako bi riješili te probleme, 1995. godine Europska komisija pokreće inicijativu za povećanje razine informatičke pismenosti u Europi. “Dio te inicijative bio je i prijedlog o osnivanju povjerenstva koje bi ispitalo kako to postići. Povjerenstvo je ustanovilo da u Finskoj postoji tzv. Finnish Computer Driving Licence, određena znanja i vještine rada s računalom kojima je dan slikoviti naziv kao usporedba s upravljanjem automobilom, opet određenom vještinom koju također svaki moderan čovjek mora savladati. Povjerenstvo je ispitalo kako se takav način neformalnog obrazovanja provodi i na temelju te ideje i nekih dodatnih razmatranja osnovana je 1997. u Dublinu u Irskoj institucija nazvana European

⁸ Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 26

Computer Driving Licence Foundation Ltd. (ECDL-F). Projekt je financirala irska vlada, a ECDL-F je trebala ideju podizanja nivoa informatičke pismenosti provesti na europskom planu. Tako je nastao ECDL kao standard. Vrlo brzo ECDL je prihvaćen u nizu zemalja Europe, ali i u zemljama izvan Europe i proširio se kao standard, ali i metoda za usvajanje informatičke pismenosti.”⁹

Danas pojam, tj. termin ECDL (European Computer Driving Licence) predstavlja Europsku računalnu diplomu, odnosno formalnu potvrdu o osposobljenosti za korištenje računala. ECDL testovi ispituju znanja i vještine koje se danas smatraju osnovnom normom informatičke pismenosti. Kao takav “ECDL je priznat u 137 zemalja svijeta, između ostalih i Hrvatskoj, preveden je na 32 jezika, a test je položilo više od 4,6 milijuna ljudi”¹⁰

Na hrvatskom jeziku ECDL je prevedena kao Europska računalna diploma, i ona na određen način jamči osnovno poznavanje rada i uporabe računala, dakle vještina koje su za korištenje računala nužno potrebne. Diploma je međunarodno priznata i prihvaćena, te je poslodavci vrlo često traže kao potvrdu informatičke osposobljenosti kandidata. Uz to ECDL je neovisan o vrsti računala ili opreme te je i zbog toga prikladan. Vlada Republike Hrvatske prihvatila je plan koji “sadrži i obrazovanje nastavnog osoblja osnovnih i srednjih škola te obrazovanje službenika i namještenika u državnoj upravi po programu ECDL. Iz navedenog se vidi važnost ECDL-a za svakog pojedinca ponaosob, a posebno za one ljude koji traže posao i ulaze sada u sferu rada. S ECDL diplomom oni dokazuju svoju kvalifikaciju odnosno sposobnost uporabe računala.”¹¹

ECDL program sadrži više različitih cjelina od kojih je za nas najvažniji ECDL Osnovni program. Osnovni ECDL program sadrži sedam modula:

Osnovni koncepti informacijske tehnologije

1. Korištenje računala i upravljanje datotekama
2. Obrada teksta
3. Tablične kalkulacije
4. Baze podataka

⁹ Nadrljanski, Đ. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja. // Informatologia 39, 4(2006), 262-266. Dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14157 (zadnja posjeta 03.01.2015.)

¹⁰ Isto, str. 264

¹¹ Isto, str. 264

5. Presentacije
6. Rad u mreži i Internet

3.2. Informacijska pismenost

Informacijska je pismenost pak znatno kompleksniji i širi pojam. Preteča informacijske pismenosti je knjižnična pismenost, sintagma često korištena u anglosaksonskim područjima, koja se odnosi na vještinu korištenja knjižnicom i njezinim uslugama. Kod nas se umjesto tog termina uvriježio naziv *obrazovanje korisnika*.

U stručnoj i znanstvenoj literaturi, kao i u službenim dokumentima, često se koriste pojmovi *informacijska pismenost* i *informacijske vještine*, pri čemu se smatra da je informacijska pismenost širi pojam koji osim informacijskih vještina (poput, primjerice, čitanja, razumjevanja različitih izvora informacija, utvrđivanja informacijskog problema, vrjednovanja pronađene informacije i dr.), obuhvaća i stavove te motiviranost prema učenju.

Termin informacijska pismenost davne 1974. godine prvi put je koristio Paul G. Zurkowski¹², napominjući da pojedinci moraju biti informacijski pismeni ukoliko žele preživjeti u informacijskom dobu. Za njega je informacijska pismenost predstavljala učinkovito korištenje informacija kako bi se riješili problemi. Zbog stalnih se promjena niti za jednu od definicija informacijske pismenosti ne može reći da je konačna. Primjerice, informacijska pismenost prema Brownu¹³ obuhvaća različite vještine i znanja, od kritičkog mišljenja, rješavanja problema, komunikacijskih vještina do knjižnične i informatičke pismenosti, dok Novljan¹⁴ govori o informacijski pismenoj osobi koja mora moći prepoznati i definirati informacijsku potrebu, učinkovito se koristiti različitim izvorima i strategijama informacijskog pretraživanja, kritički vrednovati informacije, učinkovito upotrijebiti informacije i koristiti se odgovarajućim elementima za ocjenjivanje djela. ... „Različiti autori se slažu u tome da se informacijska pismenost danas sastoji od kombinacije tradicionalnih

¹² Zurkowski, P. G. *The Information Service Environment : Relationships and Priorities*. Washington DC.: National Commission on Libraries and Information Science, 1974., str. 9

¹³ Eyre, G. *Back to basics : the role of reading in preparing young people for the information society*. // *Reference Services Review*. 31,3(2003), str 219-226. Citirano prema: Stropnik, A. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 28

¹⁴ Novljan, S. *Informacijska pismenost*. // *Knjižnica*. 46,4(2002), str. 15. Citirano prema: Stropnik, A. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 28

informatičkih vještina koje se odnose na pronalaženje, pristup, vrednovanje i korištenje informacija te vještine služenja novim tehnologijama.¹⁵ Ili, pojednostavljeno, informatički pismena osoba je ona osoba koja zna učiti i naučiti, te razumije kako je znanje organizirano. Pojmovi informacijske i informatičke pismenosti posebno su se povezali kada su elektronski izvori postali važan vid pronalaska informacija, posebno se to odnosi na uvođenje informacijske i komunikacijske tehnologije u obrazovanje tj. u škole i knjižnice. Pored toga što je u tom novom obilju elektronskih izvora informacija do izražaja došla važnost informacijske pismenosti, kao neophodna se nameće i informatička pismenost jer samo poznavanjem rada na računalu i korištenjem različitih računalnih programa možemo iskoristiti takve izvore i potvrditi svoju informacijsku pismenost. Dakle u tom kontekstu korištenja tehnologije, informatička pismenost je postala preduvjetom informacijske pismenosti.

Sljedeći takvu logiku, nameće se razumno pitanje: Jesu li u tom slučaju mlade generacije koje su, razumljivo, informatički pismenije od starijih generacijama u isto vrijeme u prednosti nad njima i kada se govori o informacijskoj pismenosti? Iako se na prvi pogled čini da je tako, situacija je po tom pitanju ipak dosta kompliciranija. Naime, mladi, koji su odrasli okruženi raznim zaslonima, logično, svu svoju pozornost posvećuju elektronskim izvorima informacijama ili konkretno Internetu. Obzirom na to već spomenuto okruženje u njihovom odrastanju, vrlo su vješti u korištenju računala te shodno tome u pronalasku informacija. Ali tu se nameće ključno pitanje pronalaska točnih informacija u nepreglednim internetskim bespućima i sposobnosti mladih korisnika da pronađu pravu informaciju za rješenje određenog problema jer jednostavnim unošenjem željenog pojma u tražilicu (što je glavna specijalnost mladih korisnika) dolazi se do ogromnog broja rezultata u čiju vjerodostojnost i točnost ne možemo biti sigurni. Tu do izražaja dolazi činjenica da većina mladih korisnika, pored korektog poznavanja rada na računalu, ne posjeduje i kritičko mišljenje i analitičke vještine pri vrednovanju informacija dobivenih putem interneta. To nam je i jasan pokazatelj da sama sposobnost korištenja računala i računalnih programa ne predstavlja automatski i kvalitetno rješavanje određenog problema. Baš te vještine kritičkog i analitičkog mišljenja i sposobnosti vrednovanja informacija koje su ključne u informacijskoj pismenosti izraženije su kod onih nešto starijih generacija, koje možda i nisu tako vješte u radu s računalom ali su naviknute koristiti i tiskane izvore te koristiti usluge knjižnica. Lako se može zaključiti da informatički pismena osoba nije nužno i informacijski pismena.

¹⁵ Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 29

Ovakva tvrdnja opet nas tjera da se zapitamo podrazumjeva li se onda da je informacijski pismena osoba nužno informatički pismena? Odgovor je u ovom slučaju pozitivan jer su elektronski izvori informacija i korištenje takve vrste informacija danas postali neizostavna i jako bitna sastavnica informacijske pismenosti, a da bismo mogli koristiti takva znanja i informacije moramo biti informatički pismeni.

Može se zaključiti da su pojmovi informacijske i informatičke pismenosti u kontekstu svoje biti i funkcije različiti pojmovi i nikako nisu sinonimi. Ali međusobno su vrlo povezani i u posebnom odnosu međuovisnosti, a kako vrijeme prolazi postajat će nam samo još jasnije da ovi pojmovi ne mogu funkcionirati jedan bez drugoga.

Slika 2- Novi oblik informacija- nove vrste pismenosti

3.2.1. Vrjednovanje informacijske pismenosti

Prvo međunarodno obrazovno istraživanje koje se odnosi direktno na informatičku i informacijsku pismenost učenika naziva se ICILIS- *The International Computer and Literacy study*, ili na našem jeziku *Međunarodno istraživanje računalne i informacijske pismenosti* koje provodi *Međunarodno udruženje za vrjednovanje obrazovnih postignuća* (IEA). 2013. godine istraživanje je provedeno i u Republici Hrvatskoj, između ostalih zemalja.

„Glavni cilj ICILS istraživanja je istražiti načine na koje mladi razvijaju računalnu i informacijsku pismenost kako bi što uspješnije sudjelovali u suvremenom digitalnom dobu. U skladu s time, glavna istraživačka pitanja odnose se na kontekste u kojima se razvija računalna i informacijska pismenost te na znanja i sposobnosti učenika u računalnoj i informacijskoj pismenosti.“¹⁶ Primjećuje se da se u službenom tumačenju samog istraživanja kao centralni termin područja istraživanja koristi izraz *računalna i informacijska pismenost* u kojem su objedinjeni termini informatička i informacijska pismenost, ali samo u određenoj mjeri. Naime, ovdje se radi o zasebnom terminu koji se odnosi na nešto uže i konkretnije područje za razliku od velike širine područja na koje se odnose izrazi *informatička pismenost* i (posebno) *informacijska pismenost* u ovom radu. Ili konkretnije „računalana i informacijska pismenost je sposobnost pojedinca da koristi računala kako bi istraživao, stvarao i komunicirao radi učinkovitog sudjelovanja kod kuće, u školi, na radnom mjestu i u društvu.“¹⁷ Da bi se još bolje shvatilo značenje ovog termina, detaljnije je podjeljen je u 2 komponente:

„komponenta 1:

Prikupljanje i upravljanje informacijama

aspekt 1.1.- znanje i razumjevanje o uporabi računala

aspekt 1.2.- pristupanje informacijama i njihovo vrjednovanje

aspekt 1.3.- upravljanje informacijama

¹⁶ Rezultati IEA-ovog istraživanja ICILS 2013 provedenog u Republici Hrvatskoj, http://dokumenti.ncvvo.hr/ICILS/2014-11-20/priopcenje_za_medije.pdf, (zadnja posjeta 04.01.2015.)

¹⁷ Isto

komponenta 2:

Stvaranje i razmjena informacija

aspekt 2.1.- pretvaranje informacija

aspekt 2.2.- stvaranje informacija

aspekt 2.3.- dijeljenje informacija

aspekt 2.4.- sigurno korištenje informacija¹⁸

Ovim podacima je samo područje istraživanja jasno definirano, što će rezultirati vjerodostojnim rezultatima. Ciklus ICILIS 2013 bio je usmjeren na istraživanje računalne i informacijske pismenosti kod učenika u dobi od 14 godina, a ukupno je sudjelovalo 60 000 učenika iz 3 300 škola, ali pored učenika u istraživanju su sudjelovali i učitelji, ravnatelji te ICT administratori tj. informatičari koji rade u školama. U istraživanju su, osim Hrvatske sudjelovale još 22 države iz cijelog svijeta.

Rezultati istraživanja pokazuju da su učenici iz Hrvatske ostvarili rezultat od 512 bodova na ljestvici računalne i informacijske pismenosti, što je rezultat koji je statistički značajno bolji od prosjeka koji je iznosio 500 bodova (podešeni prosjek na ljestvici). Ocjenjivanje i opisivanje se provodilo na 4 razine računalne i informacijske pismenosti:

„1. razina pismenosti – Na ovoj se razini nalaze učenici koji pokazuju da su upoznati s osnovnim rasponom programskih naredbi koje im omogućavaju pristup datotekama, uređivanje teksta te oblikovanje prema zadanim uputama. Ovi učenici prepoznaju neke osnovne konvencije korištenja softvera za elektroničku komunikaciju kao i potencijal za zlorabu računala od strane neovlaštenih korisnika. U Hrvatskoj 11% ispitanika nije doseglo ovu razinu, dok se 25% hrvatskih učenika nalazi na ovoj razini računalne i informacijske pismenosti, a ICILS prosjek iznosi 23%.

2. razina pismenosti – Na ovoj se razini nalaze učenici koji posjeduju osnovne vještine korištenja računala kao izvora informacija. Učenici uspješno pronalaze eksplicitne informacije u jednostavnim elektroničkim izvorima, odabiru i nadopunjuju sadržaj na informacijskim proizvodima (plakatima, web-stranicama) sukladno dobivenim uputama za

¹⁸ Rezultati IEA-ovog istraživanja ICILIS 2013 provedenog u Republici Hrvatskoj, http://dokumenti.ncvvo.hr/ICILIS/2014-11-20/priopcenje_za_medije.pdf, (zadnja posjeta 04.01.2015.)

oblikovanje teksta ili slike. Učenici pokazuju da su svjesni važnosti zaštite pristupa određenim elektroničkim informacijama i svjesni su mogućih posljedica neželjenog pristupa informacijama. Najveći postotak (42%) hrvatskih ispitanika pokazuje postignuća na ovoj razini, što je nešto više od ukupnog ICILS prosjeka (38%).

3. razina pismenosti – Na ovoj se razini nalaze učenici koji pokazuju dovoljnu količinu znanja i vještina potrebnih za samostalno traženje i pronalaženje informacija te uređivanje i stvaranje informacijskih proizvoda. Učenici na ovoj razini odabiru prikladne izvore elektroničkih informacija te uz korištenje različitih softverskih naredbi uređuju i preoblikuju informacijske proizvode osmišljenog izgleda i dizajna. Oni također pokazuju da su svjesni toga da informacije koje su im dostupne mogu biti pristrane, netočne ili nepouzdana. Jednako kao i ukupan ICILS prosjek, 21% hrvatskih učenika ima rezultat koji odgovara ovoj razini postignuća.

4. razina pismenosti – Na ovoj se razini nalaze učenici koji samostalno upravljaju potragom za informacijama i procesom stvaranja informacijskih proizvoda te pritom ocjenjuju i evaluiraju informacije i proizvode. Ovi su učenici svjesni ciljane publike i svrhe novog informacijskog proizvoda i 4 svjesni su činjenice da informacije mogu biti komercijalizirane i iskrivljene kako bi nekome išle u korist. Osim toga, svjesni su pitanja koja se odnose na korištenje tuđeg intelektualnog vlasništva u elektroničkom obliku. Svega 1% hrvatskih učenika na kraju osnovne škole razvilo je najviši stupanj računalne i informacijske pismenosti, a ICILS prosjek na ovoj razini je 2% učenika.¹⁹

¹⁹ Rezultati IEA-ovog istraživanja ICILS 2013 provedenog u Republici Hrvatskoj, http://dokumenti.ncvvo.hr/ICILS/2014-11-20/priopcenje_za_medije.pdf, (zadnja posjeta 04.01.2015.)

Prosječan rezultat učenika u računalnoj i informacijskoj pismenosti

Slika 1- tablica prikazuje prosječne rezultate učenika postignute na ICILIS-u 2013. god. Potrebno je napomenuti da Danska, Hong Kong (Kina), Nizozemska i Švicarska nisu zadovoljile međunarodne kriterije uzorkovanja, kao i referentna sudionica Buenos Aires(Argentina). Kanada je zastupljena s dvije provincije (Newfoundland i Labrador te Ontario) kao referentnim sudionicama. Norveška je testirala učenike devetog razreda (u dobi od 14 godina), a Rusija istu dobnu skupinu, ali nešto kasnije od ostalih zemalja.

Smatram da ovim rezultatima možemo biti djelomično zadovoljni jer ipak samo 11% učenika nije zadovoljilo 1. razinu pismenosti što je zadovoljavajući rezultat, ali naravno može biti i bolji. Očekivano najveći postotak učenika svrstan je u 2. i 3. razinu, ali blago zabrinjava postotak od čak 42% učenika u 2. razini pismenosti koji bi se svakako trebao u budućnosti smanjiti i djelomično se pretočiti u 3. razinu koja je ipak zahtjevnija i pokazuje veću sposobnost i samostalnost učenika u računalnoj i informacijskoj pismenosti te ukazuje na njihovu veću svijest o netočnosti, pristranosti ili nepouzdanosti informacija. 4. razina pismenosti već teži ka izvrsnosti te je svakako dobro da su se naši učenici našli i u toj razini, a svakako je poželjno da ih u budućnosti, tu u samom vrhu bude i više. Ukupna tablica pokazuje da učenici iz Hrvatske imaju sposobnosti slične učenicima iz Slovenije, Rusije i Slovačke, a svakako je zadovoljavajući podatak da su hrvatski učenici ukupno značajno iznad prosjeka, ali naravno svi vjerujemo kako će inovacije i promjene u obrazovanju svakako dodatno popraviti poziciju naših učenika u ovom istraživanju.

Još jedno istraživanje koje nam može djelomično ukazati na sposobnosti učenika po pitanju informacijske i informatičke pismenosti jest PISA²⁰ (Programme for International Student Assessment), najveće međunarodno obrazovno istraživanje koje se provodi u trogodišnjim ciklusima, a ispituje znanja i sposobnosti iz triju područja matematičke, prirodoslovne i čitalačke pismenosti. Ipak, ovo istraživanje za razliku od ICILIS-a ipak nije tako relevantno za područje informatičke i informacijske pismenosti.

²⁰ Michelle Braš Roth, Rezultati OECD-ova istraživanja PISA 2012 provedenog u Republici Hrvatskoj, 3. 12. 2013., http://dokumenti.ncvvo.hr/PISA/PISA_2012_priopcenje_za_medije.pdf, (zadnja posjeta 04.01.2014.)

3.2.2. Europska konferencija o informacijskoj pismenosti (ECIL)

ECIL²¹- The European Conference on Information Literacy ili na našem jeziku Europska konferencija o informacijskoj pismenosti prva je tematski specijalizirana konferencija koja obuhvaća područja informacijske pismenosti, medijske pismenosti i cjeloživotnog učenja. Konferencija se održava jednom godišnje, dok je pod pokroviteljstvom UNESCO-a IFLA-e organiziraju Odsjek za informacijski menadžment Sveučilišta Hacettepe iz Ankare te Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sama ideja o potrebi održavanja ovakve konferencije dovoljno nam govori o porastu važnosti informacijske pismenosti o modernom društvu. Prva ECIL konferencija održana je 2013. godine u Istanbulu, a druga u listopadu 2014. godine u Dubrovniku. Kao i premijerna, konferencija u Dubrovniku je polučila sjajne rezultate, a sudjelovalo je 250 sudionika iz 50 zemalja širom svijeta. Samo neki od sjajnih stručnjaka koji su na konferenciji predstavili rezultate svojega rada su prof. dr. Michael B. Eisenberg, prof. dr. sc. Tefko Saračević, Bill Johnston, dr. sc. Louisa Limberg, prof. dr. sc. Ross J. Todd, Andrew Whitworth, Sheila Webber, Maria-Carma Torras Calvo... Počasni gost konferencije bio je spomenuti Paul G. Zurkowski, začetnik pojma 'informacijska pismenost'. Konferencija je zaključena velikim zadovoljstvom kvalitetom i količinom razmjenjenih znanja te je prikazana važnost informacijske pismenosti u današnjem društvu koja je u sve većem porastu. Na kraju je zakazana i nova konferencija koja će se u listopadu 2015. godine održati u Estoniji, točnije u Tallinnu.

²¹Djelatnica NSK dr. sc. Dijana Machala na Europskoj konferenciji o informacijskoj pismenosti ECIL 2014, 4.12.2014., <http://www.nsk.hr/djelatnica-nsk-dr-sc-dijana-machala-na-europskoj-konferenciji-o-informacijskoj-pismenosti-ecil-2014/>, (zadnja posjeta 04.01.2014.)

4. INFORMATIČKA I INFORMACIJSKA PISMENOST I OBRAZOVANJE

Sve dosada navedene značajke informacijske i informatičke pismenosti pokazale su sveopću važnost ovih pojmova. Tu važnost posebno nije smio neprimjetiti obrazovni sektor, kao temelj svih drugih društvenih funkcija. I naravno informacijska pismenost je u obrazovanju i te kako primjećena, proučena i integrirana u obrazovni proces. „Nema nikakve dileme, novi mediji su sve više zastupljeni u obrazovanju. Prvenstvo zastupanja preuzima nova tehnologija i dostignuća na polju informacijskih znanosti. Tako kompjuter i prateći Internet masovno ulazi u škole kao neophodna pomoć u obrazovanju i temelj budućeg suvremenog obrazovanja. U današnje doba informatička pismenost bitan je preduvjet za informacijsku pismenost, a posebno je potrebna pri pronalaženju informacija. Računala omogućuju pristup informacijama u svako doba i sa svakog mjesta te su tako studentima dopuna korištenju knjižnica na fakultetima s većinom klasičnom tiskanom literaturom. Iako je pronalaženje informacija samo jedna od sposobnosti koja čini informacijsku pismenost, ipak je taj prvi korak nužan za prelazak na kvalitetnu analizu i obradu informacija. Zato je važno krenuti i s informatičkim opismenjivanjem učenika, ali je bitno napomenuti da se tu ne smije stati. Nije dovoljno učenike samo naučiti korištenju računala i računalnih programa koji će im pomoći pri prikupljanju i obradi informacija. Treba ih naučiti ne samo kako prikupiti informacije, na primjer uz pomoć odgovarajućih internetskih programa, nego i kako ih iskoristiti i transformirati u znanje. Informacijski pismena osoba razumije ulogu računala u procesu traženja informacija, ali je isto tako svjesna kako uspješno pretraživanje ovisi najviše o njoj samoj, a ne o tehnologiji koju koristi. Računalo samo vraća one informacije koje su od njega zatražene, na primjer pretraživanjem web-a zadavanjem ključnih riječi određenom pretraživaču. ... Danas se sve više naglašava potreba za obrazovanjem zasnovanim na metodama koje koriste informacijske i komunikacijske tehnologije. Nastavnici danas moraju znati koristiti suvremene metode i tehnologije u obrazovanju. Jednako je važno da nastavnici budu ne samo informatički nego i informacijski pismeni, te da posjeduju znanje o tome što je informatička i informacijska pismenost i koliko je njihovo značenje za današnje obrazovanje.“²² U ovom ulomku jednostavno i kvalitetno su prikazane ključne točke na koje poučavanje informatičke i informacijske pismenosti kod djece treba ostvariti utjecaj, ali i važnost visoko informatički i informacijski opismenjenih profesora i nastavnika. Obzirom da oni ipak pripadaju onim starijim generacijama, jasno je da će imati više poteškoća sa

²² Nadrljanski, Đ. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja. // Informatologia 39, 4(2006), 262-266. Dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14157 (zadnja posjeta 04.01.2015.)

svladavanjem ovih pismenosti, posebno kada razina njihovog znanja u tom području treba biti takva da su u mogućnosti kvalitetno poučiti mladu osobu. Da sve bude potpuno jasno, ne radi se ovdje samo o profesorima informatike, informatički i informacijski pismeni bi u idealnom slučaju trebali biti svi profesori i nastavnici te ostali stručni suradnici uključujući knjižničara, koji sudjeluju u obrazovnom procesu, kako bi takvo znanje bilo u što boljoj mjeri prihvaćeno i usvojeno od strane učenika. Ovo je samo još jedna u nizu stavki koje potvrđuju važnost cjeloživotnog učenja u današnjem okruženju.

„Suvremene teorije obrazovanja i pristupi učenju drugi su zamašnjak koji je potaknuo interes za koncept informacijske pismenosti. Snažna povezanost između obrazovanja i informacijskog opismenjivanja dolazi do izražaja u često citiranim sintagmama o informacijskoj pismenosti kao „katalizatora promjena u obrazovanju“ i informacijskoj pismenosti kao „preduvjeta cjeloživotnome učenju” koje se koriste u obrazlaganju i promicanju koncepta. Novi teorijski pristupi, ukorijenjeni u konstruktivizmu, ponudili su bogatu argumentacijsku osnovu za uvođenje informacijske pismenosti u nastavne procese. Jedna od središnjih ideja modernog obrazovanja odmak je od shvaćanja učenja samo kao prijenosa informacija i znanja. Učenje postaje proces koji objedinjuje stvaranje, mišljenje, kritičku osviještenost i interpretaciju. Tradicionalni načini učenja i podučavanja zamjenjuju se istraživačkim i problemskim metodama što osobu koja uči stavlja u poziciju samostalnog istraživača i korisnika informacija koji je aktivno uključen u proces traženja informacija. To ujedno znači da sposobnosti svjesnog, promišljenog i svrhovitog ulaska u interakciju s informacijom postaje okvir u kojemu se učenje odvija. Uzajamna veza procesa učenja i informacijske pismenosti oblikovala je definicije i pojmovna određenja informacijske pismenosti. Većina tih definicija informacijsku pismenost određuje kao skupinu kompetencija. Takve su definicije omogućile izvođenje standarda koji definiraju pokazatelje i ishode učenja koji omogućuju stvarnu uklopljenost u kurikulum te nastavne planove i programe. Najpoznatiji primjer standarda, koji je preveden na desetak jezika, jest standard Američkog udruženja visokoškolskih knjižnica (engl. Association of College and Research Libraries ili ACRL) koji je namijenjen uvođenju informacijske pismenosti u visokoškolski kontekst. Ovaj standard informacijske pismenosti, poput ostalih sličnih standarda, navodi pokazatelje uspješnosti i ishode učenja koji omogućuju testiranje i vrednovanje. Sastoji se od 5 osnovnih standarda, 22 pokazatelja i ukupno 86 ishoda učenja. Dokument vrlo detaljno razrađuje elemente koji omogućuju procjenu stečene razine informacijske pismenosti. Svrha je ovoga, kao i svakog drugog objavljenog standarda informacijske pismenosti, učiniti skup

kompetencija obuhvaćenih informacijskom pismenošću sastavnim dijelom nastave. Naime, kako bi se informacijskim opismenjivanjem postigli suvremeni ciljevi učenja, ono mora biti uključeno u sadržaj, strukturu i slijed nastavnih procesa. Informacijska opismenjenost ne može biti rezultat jednog predmeta ili kolegija, a za njeno usvajanje ključna je suradnja svih sudionika u procesu učenja, ponajviše predmetnih nastavnika i informacijskih stručnjaka/knjižničara.“²³

Uočljivo je da važnost informacijske pismenosti u obrazovanju često ide i korak dalje, te prestaje biti znanje koje zbog digitalnog okruženja mora zauzeti mjesto u obrazovnom procesu i postaje znanje koje izravno utječe na novitete i promjene u obrazovanju i znanje koje je ključni preduvjet cjeloživotnog učenja. Konkretnije, informacijska pismenost više nije jedna od vještina koje se uče u školi, već postaje znanje koje će promijeniti tradicionalno poimanje obrazovanja i učenja. Učenik prestaje biti pasivni slušatelj i primatelj informacija te novim načinom učenja koji je uvjetovan mogućnošću pristupa mnogobrojnim informacijama povećava svoju samostalnost i istraživačke sposobnosti te postaje vješt u vrednovanju informacija. Kako obrazovanje teče i učenici napreduju iz osnovne škole u srednju, iz srednje škole na fakultete, sa fakulteta na radna mjesta, tako će napredovati i usavršiti se i te sposobnosti, koje su postale ključne u suvremenim obrazovnim procesima, ali i u suvremenom poslovnom okruženju. I doista, ako razmotrimo situaciju iz tog kuta postaje nam jasno da informacijska pismenost ima tu moć i širinu da mijenja način poučavanja i učenja. Što se pak dijela o informacijskoj pismenosti kao važnom preduvjetu cjeloživotnog učenja tiče tu su stvari još jasnije. Gotovo svaki vid poslovanja doživio je značajne promjene u zadnjim desetljećima, i gotovo je nemoguće ići u korak s tim promjenama za osobu koja nije informatički i informacijski pismena. Da bismo bili spremni na nove mogućnosti koje nameće, a nametat će i u budućnosti moderna tehnologija i digitalno okruženje, moramo biti informatički i informacijski opismenjeni da bismo tijekom cijele karijere (a nije pogrešno reći ni cijelog života) uspješno usvajali ta nova znanja, te nastavljali biti uspješni i kvalitetni u obavljanju svog posla. To je bit cjeloživotnog učenja, a informacijska i informatička pismenost i ovdje pokazuju svoju veliku i važnu ulogu.

²³ Lasić-Lazić, J.; Špiranec, S.; Banek-Zorica, M. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. // Medijska istraživanja 18, 1(2012), 125-142. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127116 (zadnja posjeta 04.01.2015.)

Gotovo da možemo zaključiti da su se, svojim konstantnim razvojem, informacijska pismenost i obrazovanje sasvim prirodno i bez nekog posrednog ili neposrednog utjecaja susreli u točki gdje se međusobno isprepliću i upotpunjuju te na različite načine načine dopunjavaju svoje definicije i načine djelovanja. Upravo iz tog razloga njihova funkcija je postala neodvojiva te su se ta dva područja i više nego uspješno integrirala jedno u drugo.

Slika 3- Nove pismenosti kao dio obrazovnog procesa

5. STRUČNA OSPOSOBLJENOST KNJIŽNIČARA

5.1. Glavna vještina za cjeloživotno učenje- informacijska pismenost

Koncept cjeloživotnog učenja postao je jedan od glavnih elemenata u modernom poslovnom svijetu. Ideja o završetku školovanja i dugogodišnjoj karijeri u struci bez dodatnih ulaganja u sebe danas je i potpuno isčezla. Postalo je jasno da svatko tko želi biti dovoljno kvalitetan i uopće ostati konkurentan na tržištu ili na svom aktualnom radnom mjestu mora prihvatiti cjeloživotno učenje kao jedan od najvažnijih elemenata svog poslovnog djelovanja. U zadnoj četvrtini 20. stoljeća svojevrsna kriza u svijetu znanja natjerala je znanstvenike raznih područja da potaknu ljude na pozitivne promjene. Tada se intenziviralo korištenje pojma 'društvo znanja' kao odgovor na sve veće zahtjeve koje je znanost i posebno uznapredovala moderna tehnologija počela stavljati pred prosječnog poslovnog čovjeka.

U početku se smatralo da će se premošćivanje tih novih izazova ovisiti samo o osposobljenosti ljudi za rad na računalu koje je već bilo ušlo u svaku poru društva i svaki sektor poslovanja. Stoga su nastali mnogobrojni programi za osposobljavanje za rad na računalu različitih težina i razina.

Ipak, ubrzo se pokazalo da samo sposobnost rada na računalu nipošto neće biti dovoljno za kvalitetno obavljanje poslova, posebno vezano uz informacijske znanosti i struke u najširem smislu. „...Sama tehnologija nije dovoljna. Dostupnost tehnologije i vještine potrebne za njezinu uporabu tek su prvi korak za puno iskorištavanje potencijala informacijskog društva. Pojedinaac danas mora biti osposobljen da koristeći se tehnologijama dođe do potrebnih informacija, da u bujici informacija zna raspoznati koja mu je informacija potrebna i kako je koristiti.

Iz navedenoga proizlazi da tradicionalna pismenost (čitanje i pisanje, numerička/matematička, a onedavna i računalna pismenost) u današnjim uvjetima nije dostatna. Pismenost za 21. stoljeće uvodi nov skup vještina i znanja potrebnih za uspješan i kvalitetan život u društvu znanja. Kompetencije na koje se u literaturi i u obrazovnim strategijama sve češće upućuje kao polazište cjeloživotnog obrazovanja, napose u anglosaksonskim zemljama, nazivaju se informacijskom pismenošću.“²⁴

²⁴ Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost - ključ za cjeloživotno učenje. // Časopis Edupoint 3, 17(2003). Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (zadnja posjeta 04.01.2015.)

Upravo je informacijska pismenost taj element koji je ušao duboko u srž cjeloživotnog učenja kao ključna kompetencija koja će nam omogućiti da pravilno i uspješno stječemo nova znanja. Ova činjenica posebno je važna za informacijske stručnjake, među njima i knjižničare. Oni su organizatori znanja koji dužni ne samo posjedovati visoku razinu informacijske pismenosti već su dužni to znanje usađivati drugima. Stoga, cjeloživotno učenje za knjižničara i ne može se odvijati drukčije, već samo uz konstantno korištenje vještina informacijske pismenosti.

„Hrvatska zasada ne poduzima značajnije korake vezane za informacijsko opismenjivanje svojih građana. Knjižnična zajednica, koja je u ostalim dijelovima svijeta bila glavni promicatelj ideje i pokretač programa i inicijativa, u Hrvatskoj u ovom trenutku nažalost ne problematizira dovoljno edukaciju korisnika ili njihovo informacijsko opismenjivanje. Imajući u vidu razvitak koncepta u svijetu, Hrvatska bi mogla stvarati vlastitu strategiju na temelju solidnog fundusa međunarodnih iskustava koji počivaju na raznim modelima suradnje... Sukladno tome knjižničari bi se u Hrvatskoj morali zalagati za suradnju s fakultetima i školama, računalnim centrima i strateškim partnerima. Za knjižničarsku bi profesiju takav pravac razvoja bio od posebne važnosti jer joj inače prijete marginalizacija na tržištu učenja na daljinu, koje se u Hrvatskoj počelo ubrzano razvijati.“²⁵

U svakom slučaju, informacijska pismenost uzima veliki mah u cijelom svijetu te je nezaobilazno i vrlo izgledno podizanje svijesti o toj ključnoj kompetenciji i u našoj zemlji, iako možda u ovom trenutku informacijska, a posebno knjižničarska struka nije na pravoj razini po tom pitanju. Ipak, pozitivan primjer daje Europska konferencija o informacijskoj pismenosti (ECIL) koja se 2014. god. vrlo uspješno održala u Dubrovniku, a stalni suorganizator same konferencije je Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Jasni su to pokazatelji da se informacijska pismenost kao neophodna vještina sve više prepoznaje i u našoj državi i imamo razloga vjerovati da će se taj trend samo povećavati.

²⁵ Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost - ključ za cjeloživotno učenje. // Časopis Edupoint 3, 17(2003). Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (zadnja posjeta 04.01.2015.)

5.2. Knjižničar- stručnjak u koraku s vremenom

Koliko kvalitetno i uspješno će se u knjižnici odvijati bilo koji vid poučavanja pa tako i poučavanje informatičke i informacijske pismenosti ovisi samo o knjižničaru. Knjižničar mora biti svjestan svoje važnosti u obrazovanju korisnika i shodno tome mora se stalno stručno usavršavati kako bi bio sposoban i kompetentan poučavati druge. Posebno se važnost ovakvih kompetencija knjižničara ogleda u kontekstu novih tehnologija. „Razvojem i napretkom tehnologije te porastom njezine upotrebe u knjižnici javlja se potreba za novim znanjima i vještinama knjižničara, a korisnici od pasivnih primatelja usluga postaju aktivni korisnici sustava za pretraživanje informacija. ... Kako bi bili ukorak s razvojem i primjenom novih tehnologija u poslovanju knjižnice te kako bi djelotvorno obavljali svoje poslove, knjižničari moraju biti uključeni u programe dodatnog obrazovanja radi usvajanja novih vještina i znanja. Primjerice, Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara²⁶, koji su osnovali Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Hrvatsko knjižničarsko društvo, program je stalnog stručnog usavršavanja knjižničara i informacijskih stručnjaka kojim se potiče cjeloživotno učenje. Kroz jedanaest ponuđenih modula, prikazuju se i svladavaju novosti iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti te informacijskih tehnologija. Predavanja se organiziraju diljem Hrvatske. ...

Informacija koju će korisnik dobiti ovisi jedino o vještinama i znanjima knjižničara. Okruženje u kojem knjižničari danas rade pruža razne mogućnosti u traženju informacija:

- Omogućen je dobar i brz pristup informacijama
- Izvori informacija su raznoliki i zahtjevaju različite vještine pretraživanja
- Tehnologija se neprekidno i sve brže mijenja.

Zbog svega gore navedenog, a posebice zbog korisnika koji žele trenutne odgovore na svoje upite, postoji potreba za stalnim obrazovanjem knjižničara te stjecanjem novih vještina i znanja.

²⁶ Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. 2012. <http://www.nsk.hr/cssu/>. Citirano prema : Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 48

S obzirom na generacijske razlike i odrastanje mladih u elektroničkom okruženju, knjižničari trebaju učiti brže i više kako se razlika u vladanju informatičkom vještinom ne bi osjetila. Osim profesionalne edukacije, odnosno stjecanja novih znanja i vještina potrebnih za rad sa mladima, knjižničari moraju prilagođavati programe i usluge novim potrebama korisnika. Prilagodba ne znači da su tradicionalne vještine knjižničara poput prikupljanja, organiziranja, pretraživanja ili vrednovanja informacija postale suvišne. Te vještine su itekako prisutne u svakodnevnom poslu knjižničara, no primjenjuju se na nove medije i provode na drugačiji način.²⁷ Iz navedenog teksta je jasno koliko je stalno stručno usavršavanje bitno za knjižničara, a upravo će sposobnost knjižničara da pouči svoje mlade korisnike informacijskoj i informatičkoj pismenosti puno više ovisiti o kompetencijama knjižničara stečenih njegovim stručnim usavršavanjem nego o onima koje je stekao u svom školovanju. Zato je za školskog knjižničara, čiji je oblik poučavanja vrlo delikatan jer radi sa djecom i poučava ih temeljnim znanjima koja im mogu ostati usađena kroz čitav život od presudne važnosti cjeloživotno učenje i stalno stručno usavršavanje. To je velika odgovornost i zato školski knjižničari trebaju iskoristiti što više vidova stručnog usavršavanja i cjeloživotnog učenja uključujući onaj spomenutog Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara. Školski knjižničari moraju imati vrlo visoku razinu informatičke i informacijske opismenjenosti, posebno iz tog razloga što njima ta znanja nisu potrebna samo za obavljanje stručne knjižnične djelatnosti, već trebaju tim znanjima poučiti učenike, a da bi se taj obrazovni proces u knjižnici izvršio uspješno potrebna je doista visoka razina stručnih i pedagoških kompetencija. To je samo još jedan u nizu dokaza o kompleksnosti posla školskog knjižničara.

„Uloga knjižničara u odnosu na nove tehnologije razvija se u dva smjera- u profesionalni razvoj i u edukaciju korisnika. Brzi razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije zahtjeva stalnu izobrazbu, jer samo dobro educirani knjižničari omogućavaju da korisnik dobije potrebnu informaciju. Knjižničari koji rade na profesionalnom razvoju stječu nova znanja i vještine kako bi poučavali korisnika.

Korisnici imaju različitu razinu znanja i vještina u korištenju novih tehnologija. Naizgled je lakše doći do informacija jer su na mreži, svima lako dostupne, no treba biti svjestan prednosti i nedostataka. Stoga je važno informacijski i informatički opismenjivati korisnike od najranijeg djetinjstva kako bi u tinejdžerskoj dobi bili pismeni, a to zahtjeva aktivno sudjelovanje roditelja, učitelja i knjižničara.

²⁷ Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 49

Uaskom novih tehnologija u knjižnično poslovanje tradicionalna uloga knjižnice se ne mijenja, već se prilagođava novonastalim okolnostima. U knjižnici se i dalje promovira čitanje i pismenost te obrazuje korisnike u pronalaženju i korištenju informacija. Razvoj svih vrsta pismenosti neodvojivo je povezan s cjeloživotnim učenjem, s postizanjem boljeg uspjeha u školi ili na poslu te s kvalitetnijim sudjelovanjem u životu zajednice.²⁸

Posebno se u poslu školskog knjižničara ogleda važnost ove dvosmjernosti u profesionalnom usavršavanju knjižničara- u smjeru profesionalne edukacije i smjeru poučavanja korisnika. Najvažniji dio posla školskog knjižničara jest odgojni i obrazovni rad s učenicima, gdje su konstantno prisutni mnogi modeli poučavanja. Školski knjižničar, posebno onaj u osnovnoj školi, u svakom kontaktu sa svojim najčešćim korisnicima- učenicima škole, poučava, usmjerava, uči djecu novim znanjima i to je postala ključna uloga školskog knjižničara- stručnog suradnika, ravnopravnog člana stručnog tima škole uz nastavnike, pedagoga, psihologa i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila.

Drugačije nije ni u poučavanju informatičke i informacijske pismenost, gdje se kroz taj ugodni i jedinstveni odnos školskog knjižničara s učenicima odvija stjecanje novih znanja koja se u početku najviše odnose na samostalnu uporabu različitih izvora informacija i znanja potrebnih za rad na različitim medijima. Kroz zabavu i otkrivanje novih zanimljivih znanja u najranijoj dobi obrazovanja učenici će polako ulaziti u srž ovih pismenosti i s vremenom te stalnim usavršavanjem spoznat će i usvojiti ove jako važne vještine koje će im biti neophodne kroz cijeli život. A ljepota posla školskog knjižničara jest u tome da će baš on biti u mogućnosti postaviti one temelje znanja koji ostaju trajno utkani u osobnost pojedinca, a na koje se kasnije stečena znanja samo nadograđuju.

²⁸ Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., str. 46.

6. POUČAVANJE INFORMACIJSKE I INFORMATIČKE PISMENOSTI U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

Nakon usvajanja značenja i definicije pojmova informatičke i informacijske pismenosti, te njihovog inkorporiranja u obrazovni proces, potrebno je objasniti i sam način poučavanja ovih pismenosti u školskoj knjižnici.

6.1. Nastava u školskoj knjižnici

Umijeće poučavanja ima vrlo dugu povijest te je u svom razvoju doživjelo mnogobrojne promjene. Ipak nekako najsnažniji i najzastupljeniji način poučavanja koji se izdiže iznad ostalih jest tradicionalni način poučavanja tj. tradicionalna nastava najkraće objašnjena kao usmeno prenošenje znanja aktivnog učitelja pasivnim učenicima te učenje učenika iz udžbenika. Nažalost, svjedoci smo da je takva nastava još uvijek velikom mjerom prisutna u našem školstvu. Takav način nastave za učenike u modernom, informacijskom i tehnološkom okruženju potpuno je pogrešan. Da bi bili uspješni u višim stupnjevima svoga školovanja i u svojim karijerama, učenici već od najranijih osnovnoškolskih dana moraju biti poučavani na način da se koriste moderne nastavne strategije, različite nastavne medije te možda najvažnije suradnja između nastavnika, stručnih suradnika i školskog knjižničara u kreiranju nastavnih sadržaja i nastavnih strategija mora biti na vrlo visokoj razini. U sve 3 navedene sastavnice moderne nastave školska knjižnica svakako vidi svoju šansu. Jedna od nastavnih strategija apsolutno mora biti održavanje nastave u školskoj knjižnici- idealnom istraživačkom okruženju za učenike, što su mnoge škole prepoznale i prakticiranju. Uloga školske knjižnice u drugoj navedenoj stavci tj. izvođenju nastave pomoću nastavnih medija još je veća. Upravo je knjižnica mjesto u kojem se nalaze računala pomoću kojih učenici mogu učiti na druge načine: slikom, zvukom, filmom itd. Ovakvim načinom provođenja nastave, pored ciljanih znanja koja učenici trebaju usvojiti, popravljat će i svoje vještine informatičke pismenosti. I treća stavka, kao najvažnija za školske knjižničare je definitivno ta toliko željena veća razina suradnje apsolutno svih članova stručnog tima škole sa školskim knjižničarem, a konačni cilj takve suradnje su apsolutno kvalitetniji moderniji nastavni sadržaji za učenike.

„Uspješnost nastave umnogome ovisi i o uporabi odgovarajućih sredstava, uređaja i pomagala kao prenositelja i primatelja informacija. U novijoj didaktičkoj literaturi susrećemo se s pojmom nastavnih medija. Primjena nastavnih medija, koji podupiru i promoviraju

najdjelotvornije oblike izvođenja nastave, obvezna je u nastavnom procesu. Upravo tu vidimo šansu školske knjižnice. Nastavni proces u školskoj knjižnici samo je poboljšanje za učenike i nastavnike, prostorno i sadržajno, jer omogućava rad u skupini, paru ili individualno. Taj plan knjižnice i nastave nije moguće lako provesti. Potrebna je podrška procesu učenja svih čimbenika. Školska knjižnica u našim uvjetima je još uvijek mjesto, a ne izvođenja nastave.²⁹

Upravo je u zadnjoj rečenici srž problema s kojim se konstantno bore školske knjižnice, naime knjižnice i knjižničari se još uvijek od strane stručnog tima škole shvaćaju olako, kao elementi koji nekada mogu pomoći u nastavi, ali i ne moraju, a ne kao aktivni činitelji nastavnog procesa i mjesta u kojima se sama nastava treba odvijati. Neophodno je da djelovanje školske knjižnice bude maksimalno povezano s odgojno-obrazovnim procesom u školi u cjelini. Do takvog odnosa može doći samo podizanjem kvalitete suradnje i podizanjem međusobnog profesionalnog poštovanja između stručnog tima škole i školskog knjižničara.

Iz koncepta nastave u knjižnici proizlazi i ideja poučavanja učenika informatičkoj i informacijskoj pismenosti kao neophodnim vještinama sa kojima učenici moraju biti upoznati u što ranijem dobu te postupno, tijekom školovanja te vještine razvijati. Kao idealno okruženje za taj proces logično se nameće školska knjižnica svojom paradigmom, biti te predviđenom opremom i prostorom, a iznad svega nositelj ovog procesa je školski knjižničar kao svestrani visokoobrazovani stručnjak koji pored stručnih kompetencija mora posjedovati i neophodne ljudske osobine, te istaknute sposobnosti u psihologiji, dječijoj psihologiji i pedagogiji.

6.2. Osnove informacijske pismenosti u školskoj knjižnici

„Prvi, osnovni oblici učenja u suvremenoj školskoj knjižnici bili su:

- individualno učenje
- učenje u manjim skupinama
- učenje u paru.

²⁹ Kovačević, D. ; Lasić-Lazić D. ; Lovrinčević J. Školska knjižnica- korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2014., str. 100

Iako u pedagogiji već ranije poznati mogući načini rada, najčešće primjenjivani u nastavi, ti se oblici u školskoj knjižnici afirmiraju 80-ih godina prošlog stoljeća. Bilo je to vrijeme intenzivnog razvoja školske knjižnice kao bibliotečno-informacijskog centra. Tendencija je bila napustiti tradicionalnu knjižnicu i krenuti prema novoj, koja će imati zadaću sudjelovati u obrazovanju.

U toj novoj knjižnici na prvom mjestu je učenje. Za školsku knjižnicu upotrebljavao se i termin '*Multimedijski centar*', koji je bio jednako dobar, jer je sadržavao i dodatnu poruku da se školska knjižnica želi sa svojim resursima proširiti i na ostale medije. Osnovna zamisao je bila učenje skupljanjem različitih informacija različitim medijima. Takva je nova knjižnica mogla preuzeti ulogu suradnika u obrazovanju svojih korisnika i učenika i nastavnika.³⁰

Dakle, može se primjetiti nova uloga i prenamjena školskih knjižnica u njihovim osnovnim zadaćama. Glavna aktivnost učenika u knjižnici postala je učenje, a shodno tome, glavna zadaća školske knjižnice poučavanje. Preko navedenih oblika učenja u paru, manjim skupinama ili individualnom (s naglaskom na istraživački seminarski rad) učenici dolaze i do korištenja novih različitih izvora informacija, suradnje s knjižničarem i nastavnikom te korištenja novih medija u učenju (knjiga, slika, film, zvučni zapis). Upravo su ti elementi označili početke informacijske pismenosti kod učenika, i svima u školskoj ustanovi ukazali na izvanredne mogućnosti koje bi takvo znanje moglo ponuditi. A upravo školska knjižnica je idealan prostor za odvijanje ovakvih načina učenja.

Od tada se radi na stalnom usavršavanju ovih sposobnosti kod učenika i sve većem integriranju informacijske pismenosti u sve nastavne procese, pri čemu se i uloga školske knjižnice i školskog knjižničara kao najkompetentnije osobe za pružanje ovih znanja u ovom procesu izkristalizirala.

³⁰ Kovačević, D. ; Lasić-Lazić D. ; Lovrinčević J. Školska knjižnica- korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2014., str. 95

6.3. Informatička i informacijska pismenost u školskoj knjižnici

Poučavanje informatičke pismenosti u školskoj knjižnici povezano je sa nastavom informatike od prvog razreda osnovne škole. Učenici na nastavi informatike stječu osnovna znanja za rad na računalu i snalaženje u osnovnim računalnim programima. U knjižnici se to znanje može konstantno dopunjavati, usavršavati i utvrđivati, uz stalnu asistenciju knjižničara s obzirom da školska knjižnica mora sadržavati nekoliko računala za rad u osnovnim računalnim programima i pristup Internetu. Osnovna razlika nastave iz informatike i rada učenika na računalima iz školske knjižnice ogleda se u načinu stjecanja informatičke pismenosti. Naime, za razliku programiranog i strogo propisanog okvira poučavanja informatičke pismenosti u predmetu informatike, u školskoj knjižnici djeca imaju slobodniji i opušteniji pristup računalima koji je često obojen istraživačkim radom i samostalnim otkrivanjem novih funkcija. Takav način je djeci često zanimljiviji i privlačniji te stoga iz njega izvlače također bitna znanja informatičke pismenosti što jasno pokazuje važnost školske knjižnice u stjecanju informatičke pismenosti. Naravno da je i tu bitna uloga školskog knjižničara koji prati i usmjerava razvoj informatičkih sposobnosti učenika s posebnim obraćanjem pozornosti na zaštitu djece od negativnih utjecaja Interneta.

Poučavajući učenika informacijskoj pismenosti u školskoj knjižnici, knjižničar zapravo učenika vodi kroz logični niz metodičkih postupaka, koji kod učenika trebaju stvoriti sljedeće sposobnosti:

- „sposobnost za prepoznavanje potrebne informacije za rješavanje problema i razvijanja ideja
- postavljanje ključnih pitanja
- korištenje različitih informacija
- lociranje relevantnih i odgovornih informacija
- sposobnost korištenja praktičnih i konceptualnih pribora i informacijskih tehnologija
- proces istraživanja

- oblikovanje i objavljivanje u tekstualnim i multimedijским formatima i prilagodba tehnologijama koje se pojavljuju³¹

Učenik koji usvoji te pojmove je informacijski pismen. On je uspio shvatiti na koji se način uči, koja su pitanja bitna pri rješavanju određenog problema i kako je znanje organizirano. Učenik se neće kvaliteno informacijski opismeniti bez konstantnog poučavanja od strane svih njegovih nastavnika, a posebno školskog knjižničara, koji će svoje korisnike konstantno poticati na samostalnost i istraživački rad, te korištenje različitih medija i izvora znanja kako bi se došlo do što kvalitetnijeg krajnjeg proizvoda, te u konačnici informacijski pismene osobe.

Ne iznenađuje stoga što su aktivnosti koje će poticati informacijsku pismenost kod učenika propisane Planom i programom rada školske knjižnice. „ U okviru svladavanja informacijske pismenosti program rada školske knjižnice sadrži skupno poučavanje kroz nekoliko faza, ovisno o dobi i razvijenosti kurikuluma pojedine škole i njezine knjižnice. Okvirno taj program obuhvaća: upoznavanje s načinima i oblicima rada školske knjižnice, snalaženje u školskoj knjižnici, služenje referentnom zbirkom, poučavanje za izradu seminarskog rada te poučavanje za izradu seminarskog rada. Svaka od faza širi se na detaljnije razine poučavanja.“³² Učenici koji su u školskoj knjižnici poučeni na ovakav način biti će puno uspješniji u samostalnom istraživačkom radu i puno lakše će svladavati nove prepreke koje će informacijska pismenost nastaviti zadavati daljnjim razvojem tehnologije.

Naravno da su se u samom procesu informacijskog opismenjavanja već razvili i različiti modeli takvoga poučavanja. Jedan od najpriznatijih i najprihvaćenijih modela vježbanja pristupa informacijama za razvijanje informacijske pismenosti razvili su Amerikanci Mike Eisenberg i Bob Berkonoitz pod nazivom '*the Big 6*'. „ The BIG 6 model integrira pretraživanje informacija i korištenje vještina uporabe alata koje pružaju nove tehnologije. Ovaj model daje i pravila snalaženja u traženju, korištenju i primjeni te vrednovanju informacije za specifičnu zadaću i uporabu. Šest čarobnih pravila ovog modela su:

³¹ Kovačević, D. ; Lasić-Lazić D. ; Lovrinčević J. Školska knjižnica- korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2014., str. 97

³² Navedeno djelo, str. 98

- definiranje zadaće
- određivanje strategije traženja informacije
- lociranje i pristup informaciji
- uporaba informacije
- sinteza
- vrednovanje³³

Naravno da je bitna stavka ovog modela, kao i mnogih drugih, da se on može prilagoditi različitoj dobi korisnika. Ako malo proučimo ovih šest pravila, lako možemo zaključiti da je ovaj model zapravo dosta sličan klasičnom poučavanju informacijske pismenosti o kojemu se govori kroz veći dio rada i vjerojatno je upravo ta činjenica razlog sveopće prihvaćenosti ovog modela poučavanja.

Slika 4- Istraživački rad u manjoj skupini- početak informacijske pismenosti

³³ Kovačević, D. ; Lasić-Lazić D. ; Lovrinčević J. Školska knjižnica- korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2014., str. 99

7. ZAKLJUČAK

Mi smo stanovnici nove ere, digitalnog okruženja. Jedna od glavnih značajki te ere jest brzina- brzina života, brzina poslovanja, brzina prilagodbe. Kako bismo ostali ukorak s našim vremenom moramo imati vještine, sposobnosti i kompetencije koje će nam omogućiti da se uspješno nosimo s tim brzim promjenama. U takve vještine i to na visokom mjestu u njihovoj hijerarhiji, spadaju i informatička i informacijska pismenost. One su postale ključne sposobnosti u gotovo cjelokupnom čovjekovom djelovanju, od početka obrazovanja do završetka karijere a često i kasnije. To su sposobnosti kojima pronalazimo, percipiramo, ocjenjujemo i pohranjujemo naše cjelokupno znanje i bez njih su napredak i afirmacija u modernom okruženju kao i neophodno cjeloživotno učenje- nezamislivi.

Ključnu ulogu u poučavanju ovim vještinama ima školska knjižnica koja konstantno radi na takvom poučavanju svojih korisnika stalnim usavršavanjem knjižničara, kreiranjem kvalitetnog sadržaja i različitih modela poučavanja, te inkorporiranjem poučavanja informatičke i informacijske pismenosti u Plan i program rada školske knjižnice. Školska knjižnica se nametnula kao idealno mjesto za razmjenu znanja i suradnju, te za stalno učenje korisnika- među kojima su najvažniji učenici. Upravo takvo okruženje najpogodnije je za poučavanje i usvajanje ovih pismenosti kao vrlo bitnih vještina i upravo na tim kvalitetama se izgradila slika školske knjižnice kao idealnog i ključnog mjesta za izvođenje tog obrazovnog procesa.

8. POPIS LITERATURE

- Stropnik, A. *Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
- Kovačević, D. ; Lasić-Lazić D. ; Lovrinčević J. *Školska knjižnica- korak dalje*. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 2014.
- Lammiman, J.; Syrett, M. *Cool generacija : nova poslovna filozofija*. Zagreb : Ljevak, 2005.
- Zurkowski, P. G. *The Information Service Environment : Relationships and Priorities*. Washington DC.: National Commission on Libraries and Information Science, 1974.
- Oblinger, D. G.; Oblinger, J. L. *Is it age or IT : first steps toward understanding the net generation*. // *Educating the net generation* / ed. by Diana G. Oblinger and James L. Oblinger. 2005.
<http://net.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101m.pdf>
- Geck, C. *The generation Z connections : teaching information literacy to the newest net generation*. // *Teacher Librarian*. 33, 3(2006), str. 19-23
- Nadrljanski, Đ. *Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja*. // *Informatologia* 39, 4(2006), 262-266. Dostupno na
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=14157 (zadnja posjeta 3.1.2015.)
- Špiranec, Sonja. *Informacijska pismenost - ključ za cjeloživotno učenje*. // *Časopis Edupoint* 3, 17(2003). URL:
<http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (zadnja posjeta 4.1.2015.)
- Eyre, G. *Back to basics : the role of reading in preparing young people for the information society*. // *Reference Services Review*. 31,3(2003), str 219-226
- Novljan, S. *Informacijska pismenost*. // *Knjižnica*. 46,4(2002), str. 15
- Lasić-Lazić, J.; Špiranec, S.; Banek-Zorica, M. *Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju*. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012), 125-142. Dostupno na:
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127116 (zadnja posjeta 23.6.2014.)

- Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. 2012.
<http://www.nsk.hr/cssu/> (zadnja posjeta 3.1.2015.)
- Rezultati IEA-ovog istraživanja ICILS 2013 provedenog u Republici Hrvatskoj.
http://dokumenti.ncvvo.hr/ICILS/2014-11-20/priopcenje_za_medije.pdf
(zadnja posjeta 3.1.2015.)
- Michelle Braš Roth, Rezultati OECD-ova istraživanja PISA 2012 provedenog u Republici Hrvatskoj. 2013. (zadnja posjeta 3.1.2015.)
http://dokumenti.ncvvo.hr/PISA/PISA_2012_priopcenje_za_medije.pdf
- Djelatnica NSK dr. sc. Dijana Machala na Europskoj konferenciji o informacijskoj pismenosti ECIL 2014. <http://www.nsk.hr/djelatnica-nsk-dr-sc-dijana-machala-na-europskoj-konferenciji-o-informacijskoj-pismenosti-ecil-2014/> (zadnja posjeta 4.1.2015.)

9. PRILOZI

- Slika 1- http://dokumenti.ncvvo.hr/ICILS/2014-11-20/priopcenje_za_medije.pdf
(zadnja posjeta 04.01.2015.)
- Slika 2- <http://thumbs.dreamstime.com/z/e-learning-education-internet-library-laptop-books-conceptual-image-31768035.jpg> (zadnja posjeta 04.01.2015.)
- Slika 3-
<http://laneighborhoodnews.losangelesrealestatevoice.com/files/2012/04/computers.jpg>
(zadnja posjeta 04.01.2015.)
- Slika 4-
http://img.webmd.com/dtmcms/live/webmd/consumer_assets/site_images/articles/health_tools/top_ways_to_tame_test_stress_FIT_teen_slideshow/getty_rf_of_teen_study_group_in_library.jpg (zadnja posjeta 04.01.2015.)